

Aquestes etiquetes portaven la següent inscripció:

FABRICACION ESMERADA
Especial para el antiguo almacén musical
Banqué DE J. Balaguer
34, COLON, 34 PALMA DE MALLORCA

Com a dada curiosa, cal assenyalar que les portes antigues de la Casa Banqué es poden veure exposades al Museu de Mallorca.

“Nom del carrer: JOSEP BALAGUER, MÚSIC
 Inaugurat l'any: 1958

El primer nom del carrer fou 'Músico Balaguer' i va ser sol·licitat per 5 regidors de l'Ajuntament de Palma. Exposaven el següent: '...La deuda que tenemos contraída con el Sr. Balaguer Vallés, por su continuada labor en pro de la vida artístico-cultural de Palma y su noble rasgo altruista, de legar a la ciudad su palacio señorial para mansión del arte, obligan a un reconocimiento de gratuidad.

Esta es la razón de proponer el nombre de Músico Balaguer para una calle de Palma.'
 Els ajuntaments d'Inca i Santa Eugènia li han dedicat un carrer.”¹⁶

Conclusions

Nou notes breus, l'Hoja Matriz de Servicios de l'Arma d'Infanteria, 11 cartes, així com algun homenatge, ens confirma que Josep Balaguer, a més d'un reconegut director de música, va ser un bon comerciant que va saber portar endavant qualsevol negoci en què participés. També no podem oblidar que sobretot va ser un gran benefactor, ho demostren els agraïments de Palma, Santa Eugènia i d'Inca.

¹⁶ Esteve Capó Mesquida: Carrers de músics. Dibuixos; portada: Joan Saura Palliser. Part. 1ª: Fernando Sainz Calvo. Part 2ª: Maria Salvà Esteban. L'edita: Conselleria de Cultura, Educació i Esports. Govern Balear. Palma, 1992, 68-69.

III Concurso “Sa Ximbomba d'Inca” (1951)

XIII JORNADES D'ESTUDIS LOCALS

Antoni Mir i Marquès
Joan Parets i Serra

1. Objectius

Donar tota la informació que ens ha estat possible, d'aquest esdeveniment que es va dur a terme el 1951, i recopilar dades rellevants per poder saber la quantitat d'edicions que es van arribar a celebrar i si totes elles feien referència a la música o altres activitats de caràcter cultural.

Per a aquest concurs Bartomeu Oliver Martí (Felanitx, 1894 – Palma, 1988) i Gabriel Mateu Mairata (Selva, 1912 – Campanet, 1989) presenten una versió de “Sa Ximbomba” amb arranjament per a piano.¹

2. Bartomeu Oliver Martí (Felanitx, 1894 – Palma, 1988)

L'obra de Bartomeu Oliver ha hagut d'esperar molt de temps per despertar la curiositat i interès d'investigadors i músics. Sobre la seva vida i obra, trobem les següents fonts d'informació: l'hemerogràfica, que recull articles de premsa i entrevistes sobre la seva tasca professional, els articles breus que han aparegut en diferents publicacions sobre compositors mallorquins; diverses entrevistes personals amb familiars i alumnes; i l'observació directa dels manuscrits i documents presents a la Partituroteca de la Universitat de les Illes Balears.

Només cal observar la vasta obra del compositor i encarar els seus manuscrits per quedar sorpresos davant la fertilitat i nivell tècnic de la seva música. Com a compositor, va ser prolífic en la producció per a banda i orquestra simfònica. Va escriure per a cor mixt i guitarra, va abordar la simfonia i el poema simfònic sense menysprear gèneres breus com himnes, goigs i una interessant aportació a les formacions de rondalla, tan estimades durant diverses dècades a Mallorca.

¹ Actualment aquesta partitura pertany a la col·lecció particular d'Antoni Mir.

Músic i compositor, als dos anys marxa amb la seva mare, Àgueda Oliver Martí, de qui rep les primeres lliçons de solfeig i piano, a l'Argentina, i torna al cap d'uns deu anys. Als quinze anys, ingressa a la Banda del Regiment d'Infanteria núm. 61 de Palma i inicia posteriorment els estudis d'harmonia, contrapunt, fuga, composició, instrumentació i orquestració amb el mestre Jaume Albertí Ferrer i Josep Balaguer Vallès. Després, estudia al Conservatori Oficial de Música de Palma de Mallorca.

El 1932 era director de la Banda Municipal d'Inca i el 1934 ingressa en el Cos de Directors de Bandes de Música Civils. L'any 1935, aconsegueix ingressar a l'École Normale de Musique de París i es perfecciona en composició amb el gran mestre Paul Dukas. A examen presenta dues obres de coral a quatre veus i un estudi pentatònic a dos pianos. Van tenir molt èxit i es van fer orquestrar pel mateix professor Dukas. Aquest, en un homenatge que li ret, fa que Oliver s'estreni a la Salle Cortot l'obra "Escenas Incaicas, Op. 55", que seria interpretada per l'orquestra de l'escola. Els solistes de piano serien els guanyadors del Gran Premi de Roma: Eugène Bozza i Jean Hubeau, que van aconseguir aquest prestigiós guardó el 1934. Bartomeu Oliver torna a Mallorca el 1936.

Va mantenir relació amb dos grans mestres, Joaquín Rodrigo i el nostre recordat mossèn Joan M. Thomàs, i així ho confirma la correspondència.

El 1940 funda l'Orquestra Filharmònica Balear de Palma, en la qual figurava com a violoncel·lista el mestre Bartomeu Calatayud. Aquest mateix any, és nomenat vocal del Cercle de Belles Arts.

L'any 1950, al Palau de la Música Catalana, estrena "Sons de Mallorca (suite núm. 3)" i ell mateix dirigeix la Banda Municipal de Barcelona.

Va obtenir els següents premis:

Amb "Cançó mallorquina" a l'Exposició de Arte y trabajo del Casino de Clases de Madrid (1930).

Amb la Banda Filharmònica de Porreres guanya dos primers premis, un de convocat per l'Ajuntament de Palma (1945) i un altre, a sa Pobla (1946).

Amb "Bressol d'espines" obté el primer premi convocat per l'Ajuntament de Palma (1954) amb motiu del centenari del naixement dels poetes Joan Alcover i Miquel Costa i Llobera.

Amb les obres "La visió" i "Gorg Blau" obté el tercer premi de l'Ajuntament de Pollença (1966).

Va compondre més de dues-centes obres de les quals, el mateix compositor, en destaca algunes:

Poema simfònic "Xilvar" (1928), "Plegaria sin palabras" per a trio (1928), "Cançó de març" a quatre veus mixtes (1933), "Cançoneta" a sis veus mixtes (1934), "Suliar" (1945), "Sons de Mallorca" (1945), "Himne a Mallorca" (1967), "Dins el silenci" (1967), "Simfonia N° 4", "L'embruix", "Epílogo", "Festí de la mort" (1937), "Danses salvatges", "Incaica" (1979), "Nadal" (1979), "Sonadeta en si bemoll major núm. 26" o "Tocata litúrgica en sol major" (1971), entre d'altres.

Com a director va dirigir les Bandes de Música d'Inca, Selva, Porreres, Felanitx o Lloret entre altres. Destaquen les seves obres "Suliar" i "Xilvar", gravades per la Banda de Música de la Federació Balear de Bandes de Música dirigida per Pere Siquier Pons.

El 24 maig 1988 moria a Palma un oblidat Bartomeu Oliver, al qual, sens dubte, es pot considerar un dels millors compositors mallorquins de la història musical de Mallorca.²

Gabriel Mateu Mairata (Selva, 1912 – Campanet, 1989)

Polític, empresari i publicista. Fou batle de Campanet (1969-1976). Com a empresari, impulsà a Campanet la producció i comercialització d'articles artesans de ràfia, ferro forjat i vidre artístic, activitats que, el 1963, traslladà al casal *Menestralia*, que ell promogué. Publicà entre d'altres *Selva y sus bombres* (1979), *Cardenales de Mallorca* (1981), *Obispos de Mallorca* (1985) i *Sor Isabel Cifre* (1986). Reuní un extens arxiu biogràfic, de valor desigual. Creà el Grup Folkloric de Campanet (1947). Fou membre de la Reial Acadèmia de Belles Arts de Sant Sebastià, de Palma, i un dels fundadors del *Centre Cultural Mallorquí*.³

3. Ximbomba (Simbomba)

"Instrument músic que consisteix en una pell tibant aplicada a la boca d'un vas i foradada enmig, i que, fregant amb la mà humida una canya que passa pel forat, produeix un so greu i monòton que es repeteix tantes vegades com la mà frega anant amunt o avall de la canya; cast. *Zambomba*."

"Les cançons de ximbomba, en general, solen ser estrofes de quatre versos, de set síl·labes o heptasíl·labs; o sigui: carregant el darrer accent del vers damunt la setena síl·laba, encara que sovint vagi seguida d'una o dues síl·labes àtones. Així, doncs, tant si el vers acaba amb una paraula aguda, com plana o esdrúixola, segueix considerant-se de set síl·labes, malgrat que de fet en tenguí vuit o nou.

La ximbomba s'adapta a qualsevol ritme, si està en mans d'un ximbomber experimentat i amb un mínim de sentit musical. Els ritmes més habituals són el ternari (de jota), el binari (de polca) o el mixt o de bolero.

La paraula ximbomba, o simbomba, sembla que ve de 'samfonia', flauta de Pan (castellà 'zampoña'), deformat per analogia de 'bombo' o de 'bomba'.

Vet aquí alguns equivalències d'altres llocs on també sona:

- País Valencià: 'sambomba', 'pandorga'.
- Vall d'Aran: 'bramaut', 'brama-topín', 'petadara', 'bramanera'.
- Portugal: 'sarronca', 'ronca', 'zabumba', 'zamburra'.
- Alemanya: 'Schnarrtrommel'.⁴

A més de la partitura per a piano, porta el següent escrit a màquina:

"La música de esta danza es antiquísima.- Fue un legado que los moros nos dejaron cuando la conquista.- Estos la tocaban y bailaban en sus almazaras en la época de invierno.

² Irina Capriles González; Antonio Mir Marqués: "Bartolomé Oliver Martí" (Felanitx 19-6-1894 / Palma 24-5-1988), *Maganova/Andratx*, 2011, 10-11.

³ GEM, V. 10, pàg. 355.

⁴ Pere Orpí Ferrer: *Sons de Mallorca*, Edicions Documenta Balear, Palma, 2009, 135-138-139 i 140.

Cada pueblo tiene su variante.- Pero donde mejor se ha conservado y con más pulcritud se ha mantenido la tradición, es en Inca.- En sus típicos y amplios 'cellers', todos los años, en las épocas de las matanzas, San Antonio y San Sebastián, se reúnen comparsas en torno a una enorme fogata, en la cocina del 'celler', cantando y bailando al son de la 'ximbomba'.

VERSO

Mallorquín

Sa ximbomba ja no sona,
ni sona ni sonará, ni sonará
perque té sa pell de cá
i sa canya que no's bona
i sa canya que no's bona

Vaig passar per un canyar,
i vaig coí una canyeta
i vaig coí una canyeta,
per posar a sa ximbombeta,
perque me pugui sonar,
perque me pugui sonar.-

Castellano

La zambomba ya no suena,
ni suena ni sonará, ni sonará,
porque tiene la piel de perro,
y la caña que no es buena,
y la caña que no es buena.-

Pase por un cañaverl
y cogí una cañita
y cogí una cañita,
para aplicar a la zambomba,
para que me pueda tocar,
para que me pueda tocar.

ETC., ETC.-

Letra cantada por Don Gabriel Mateu Mairata.- Y música recogida por Don Bartolomé Oliver Martín".⁵

Com és de suposar la ximbomba ha tingut i segueix tenint una gran repercussió en la música popular mallorquina, de manera que no podem deixar d'esmentar encara que sigui una breu ressenya de l'exposició organitzada per l'Ajuntament de Palma el 1985, i en què Bel Cerdà i Soler (Palma, 1945-2010) i Jaume Llabrés i Mulet (es Capdellà, Calvià 1954)⁶ presentaren: "*La castanyeta d'anou i altres instruments*"; en aquesta interessant exposició, a més d'altres instruments s'hi podien veure unes quaranta ximbombes fetes amb diferents peces de test.

La partitura per a piano de "Sa Ximbomba" amb la qual Oliver va participar en el III Concurs "Se Ximbomba d'Inca" el 1951. En aquesta ocasió la part vocal va ser a càrrec del senyor Gabriel Mateu Mairata (Selva, 1912 – Campanet, 1989). Aquesta petita obra per a piano és interessant perquè, a més de mostrar l'interès del compositor per la música mallorquina més tradicional i d'especial arrelament a Inca, presenta una melodia que, recollida i transcrita pel mateix Oliver, difereix de les versions recollides per fra Joan Rubí i Barceló (1882-1961),⁷ a Inca el 1909, que apareix editada en el *Cançoner Musical de Mallorca* de Josep Massot i Planes (1876-1943)⁸ l'any 1984, i la *Cançó de sa Ximbomba* (c. 1950), escrita per a flauta, cant i baix pel mestre Bartomeu Calatayud i Cerdà (1882-1973),⁹ (sense editar). Aquestes diferències confirmen les variants que

Figura 1. Partitura Sa Ximbomba, Concurso 1951

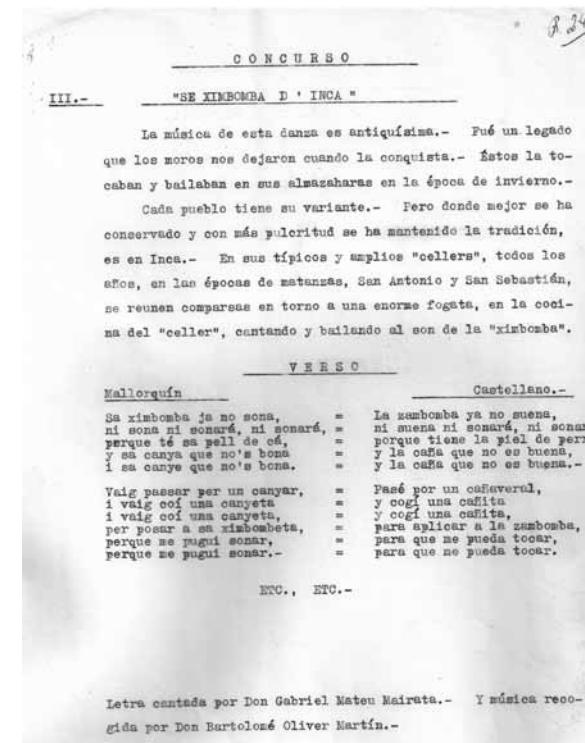

Figura 2. III Concurso "Se Ximbomba d'Inca"

5 Aquest escrit pertany a la col·lecció particular d'Antoni Mir.

6 GEM. V. 24, pàg. 202.

7 GEM. V. 15, pàg. 10.

8 GEM. V. 10, 340.

9 GEM. V. 2, 369-370.

231 Inca
Fra Joan Rubí, T.O.R., 8-7-1909

Andantino

Cant

Ximbomba

Sa xim-bom-ba ja no
so-na, ni so-na, ni so-na-rà, ni so-
na, ni so-na-rà, per-que té sa pell de
cà i sa ca-nya qui no és bo-na, i sa

309

Figura 3. Ximbomba
versió Massot i Planes
(Inca)

la tradició oral va afegint a les melodies populars més arrelades. Convé assenyalar que les tres obres estan escrites en compàs de tres per quatre.

Com bé s'ha dit, cada poble té la seva variant. Ho confirmen unes melodies breus i la seva corresponent lletra, *Ximbombas (sic) mallorquines* angirgoladas per en Tomeu Calatayud (c. 1960), amb el títol de: *Ximbomba alegre*, *Ximbomba amorosa*, *Ximbomba normal*, *Ximbomba (Tema pollensi)*, *Ximbomba (dun enfadat)*, és la que es canta normalment a Inca, i *Ximbomba trista*.

Totes elles escrites en compàs de tres per quatre, amb l'excepció de *Ximbomba alegre* i *Ximbomba (dun enfadat)*, escrites en dos per quatre, aquesta última assenyala que s'ha d'interpretar (molt aviat) molt de pressa.

4. Conclusions

Com bé s'ha dit en referència a la "Ximbomba", cada poble en té la seva variant, a més d'un paper destacat en les festes i bauxes d'hivern, i com hem pogut comprovar per aquest concurs, on tenia un lloc rellevant era a Inca en els seus típics "cellers" i en els foguerons el dissabte de Sant Antoni i Sant Sebastià

Teules pintades a Inca (Mallorca): un primer cas documentat

XIII JORNADES D'ESTUDIS LOCALS

Francesca Tugores Truyol¹

Figura 1. Teula pintada on es representa un vaixell, que forma part del conjunt localitzat a Inca

1. Introducció

Aquest article tracta d'un cas d'arquitectura tradicional que mereix especial atenció: una casa pagesa que presenta interès per la seva morfologia i perquè té una volada de teules pintades, el primer exemple que s'ha pogut documentar a Inca. Es tracta d'un element que necessita d'una especial tutela perquè té moltes possibilitats de desaparèixer, tant pel seu estat de conservació com perquè ben aviat es veurà afectat pel creixement de la ciutat.²

Aquesta casa es localitza a l'actual carrer de Pollença, limitant amb sòl urbà, encara que originalment es trobava aïllada en el camp. S'aixeca sobre una marjada i consta de dos aiguavessos coberts amb un sostre inclinat amb teula àrab, el primer més alt, i el segon, probablement posterior i amb evidències d'un recreixement en alçada. La façana principal té un portal de mig punt amb amplit de marès i una finestra al damunt, tots dos emblanquinats en una actuació poc acurada. A l'esquerra del portal, s'hi obre una altra finestra, a l'alçada de la planta baixa. Al costat de la casa,

¹ Doctora en Història de l'Art, Universitat de les Illes Balears. Aquest article forma part de la transferència de coneixements del projecte d'investigació CIUDADES HISTÓRICAS Y PAISAJE CONSTRUÍDO EN MALLORCA: ANÁLISIS DE SUS VALORES Y ESTADO DE PROTECCIÓN JURÍDICA. UNA PROPUESTA DE REORDENACIÓN (HAR2012-36193), finançat pel Ministerio de Economía y Competividad.

² Es troba al polígon 11, parcel·la 192, en una àrea que quedarà situada a la part interior de la futura ronda de circumval·lació, i que molt probablement s'urbanitzarà en el futur, tal com es pot apreciar a la fig. 4. El *Catàleg de patrimoni* que fou aprovat provisionalment per l'Ajuntament (BOIB 05/07/2012) permetia l'enderroc de la casa i el trasllat de les teules (aquesta és la fitxa que es pot consultar al web municipal www.incaciurat.com, a data dia d'avui, novembre de 2012). Amb l'aprovació definitiva del *Catàleg* (BOIB 27/11/2012) el Consell de Mallorca fixà l'obligatorietat de la conservació també de l'immoble, entre d'altres prescripcions. Hem de suposar, doncs, que l'immoble està protegit.